

TOMME ORD. «Når regjeringssjefene i EU møtes, må de stort sett nøye seg med tomme ord og fromme håp hva gjelder den makroøkonomiske utviklingen», skriver Arne Jon Isachsen, professor i samfunnsøkonomi på BI. Foto: Elin Høyland

Europa på offensiven?

Hva skal til for at Europa igjen skal svinge seg i dansen, ta føringen og ikke bare la seg lede av USA, spør professor *Arne Jon Isachsen* ved Handelshøyskolen BI.

EU er fanget i et uløselig dilemma. Man vil ikke ha en føderasjon. Og man vil ikke ha demokratisk underskudd. Men her må man velge. Man kan ikke, noe omskrevet, si som Ole Brumm: Nei takk, ingen av delene. Enten må man godta en føderasjon og det demokratiske underskuddet forsvinner, at Europaparlamentet tar over for de nasjonale parlamentene, som blir for kommunestyre å regne, og man må direkte valg av presidenten for Kommisjonen – eller hva nå en EU-regjering skulle få for navn. På den annen side må man godta demokratisk underskudd, og at nødvendigheten av en føderasjon forsvinner.

Det er her EU er nå. Dilemmaet det skaper, ser vi tydelig på det makroøkonomiske planet. Når regjeringssjefene i EU møtes, må de stort sett nøye seg med tomme ord og fromme håp hva gjelder den makroøkonomiske utviklingen. Virkemidler er det smått med. Med felles mynt er pengepolitikken bundet opp i rådet for Den europeiske sentralbanken, som hverken skal be om eller få instruksjon eller råd fra noe annet EU-organ eller fra noen EU-regjering. Med nær – eller over – maksimalgrensen på tre prosent av bnp i underskudd på de store EU-landenes statsbudsjetter (bortsett fra Englands), er handlingsrommet på det finanspolitiske området meget beskjent.

I denne situasjonen skulle

man tro at «heads of states» brukte hodet og fikk til noe i strukturpolitikken. Men den politiske viljen mangler, fordi den politiske støtten ikke er der. Hva mangler EU – 15?, spurte en skribent i franske Le Monde i april 2001. Og svarte selv: «Det er opplagt: Et politisk prosjekt og en felles visjon».

EU har tradisjon for å bevege seg langsomt, stabbe av sted fra krise til krise, men på forunderlig vis likevel komme ned på beina. Vil den krisen EU nå synes å være inne i – med stagnerende økonomisk vekst og med de store utfordringene ti nye medlemsland skaper – gi unionen en ny dynamikk? I hvilken retning vil i så fall denne dynamikken gå? En råere form for kapitalisme, det vil si en bevegelse i retning av den amerikanske modellen? Eller «den tredje veien», i form av en ny sosial kontrakt der hensyn til fordeling, miljø og andre myke verdier veier tyngre, samtidig som man lykkes med å få fart på den økonomiske veksten?

Hva skal til for at USA skal møte veggen? Krigen i Irak er en stor belastning. Nyhetene om tortur og mishandling av irakske fanger har fått en hel verden til å gispe. Er det slik verdens eneste gjenværende supermakt turer frem? Kan utviklingen i Irak slå så kraftig inn i amerikansk økonomi at hva som er en militær fadese, også fører til en økonomisk fiasko? Det er tvilsomt. Krigen i Irak koster cirka én prosent av USAs bnp per år – i

relative termer det samme som norsk u-hjelp. Imidlertid kan de store underskuddene på statsbudsjettet, som krigen i Irak bidrar til, over tid føre til skatteøkninger og høyere rente. Begge deler vil virke negativt inn på den økonomiske veksten.

Det er helt bemerkelsesverdige eller uhørt at en amerikansk president i løpet av fire år snur et overskudd på statsbudsjettet tilsvarende to prosent av bnp til et underskudd tilsvarende fem prosent. På den annen side er statsgjelden i USA relativt beskjeden. Og om den nominelle veksten i økonomien holder seg

EU har tradisjon for å bevege seg langsomt, stabbe av sted fra krise til krise

opp på fem seks prosent per år, tåler man et underskudd på statsbudsjettet på over tre prosent av bnp uten at gjelden som andel av bnp vil stige utover 60 prosent.

Et annet forhold som kan svekke USA økonomisk, er at forskjellene i samfunnet fortsetter å øke, og at det punktet nås, da dette ikke lenger er akseptabelt. Latente konflikter kommer til overflaten, motsetningene mellom ulike interessegrupper skjerpes, det blir uro i arbeidsmarkedet, og en økonomisk stagnasjon setter inn.

En annen potensiell fare for stabiliteten i USA er økende motsetninger mellom de ulike folkegruppene. Professor Samuel Huntington hevder at den innvandring som nå finner sted fra Latin-Amerika, er av en annen karakter enn innvandring tidligere. Det er langt større tall. Og de som kommer fra Latin-Amerika, har kort vei hjem, ingen enveisbillett slik immigrantere fra Europa hadde. Huntington tror at mennesker med bakgrunn fra Latin-Amerika (hispanics), vil holde fast på sin kultur og sitt språk (spansk) og ikke i samme grad bli assimilert i det amerikanske samfunnet som immigranter tidligere. Amerika virker ikke lenger som en smeltedigel. Og de bånd som på forunderlig vis binder amerikanere sammen, svekkes.

Fremskrivninger tyder på at de hvite fremdeles vil være den største folkegruppen om 50 år, men vil da utgjøre cirka 50 prosent av befolkningen. Gruppen hispanics vil utgjøre rundt 25 prosent. Huntington frykter at resultatet blir en kollisjon mellom sivilisasjoner. En slik «clash of civilisations» er USA i ferd med selv å fremprovosere ved sin adferd overfor islamske stater generelt og overfor Irak spesielt.

Hva vil fremtiden bringe? Jeg minner om at folk som kikker i krystallkuler for å fortelle verden hvordan verden vil se ut om noen år, alltid bommer. De kan kreve pengene igjen – for krystallkulene.

Lettvin omgang med prinsippene

DN skriver på lederplass 24. juni at diskusjonen om EU-grunnloven kan bli en diskusjon om pavens skjegg. Med grunnloven er det satt foreløpig strek for utviklingen av EUs institusjonelle rammeverk. Selv om grunnloven faller, vil innholdet uansett bli implementert i en eller annen form. Det er et argument for å diskutere

grunnloven, ikke omvendt.

De forfatningsmessige institusjonene vi har i dag, ivaretar viktige prinsipper. I EU er maktfordelingen annerledes, blant annet

fordi lovgivende og utøvende makt overlapper hverandre. Ministerrådet er EUs viktigste beslutningsorgan, samtidig som det deler lovgivende makt med parlamentet. Det er mulig å mene at dette smart, men det avviker fra hvordan vestlige demokratier hittil har vært styrt.

Man kan tenke seg et scenario i ministerrådet der tidligere statsråd Victor D. Normann, uten å være folkevalgt, kunne være med på å vedta lover for arbeidslivet. Uansett politisk tilbøyelighet bør man være prinsipiell nok til å se at veien fra borger via en regjering som speiler sammensetningen i Stortinget, til et lovgivende og utøvende organ i EU, er så lang at det ikke akkurat styrker demokratiet.

Mellom linjene i grunnloven ligger ideer som legger føring på den politikken som på sikt vil bli ført i EU. Nesten alt som har med våre levekår å gjøre, berøres av politikk – det er bare et spørsmål om tid. Lovtekster er ikke festlig lesning.

Gode debatter kan være det, men da må man være mer kreativ enn å ty til slitte triks som å sette Åslog Haga, SV og RV i bås med høyreekstremister.

Sigbjørn Gjelsvik, leder i Nei til EU

KRITISK.
Sigbjørn Gjelsvik leder Nei til EU

DN E-post: debatt@dn.no
Telefaks: 22 00 11 10

Hovedinnlegg/kronikk:
Maks 5000 tegn (ca. 750 ord)
Underinnlegg/replikk:
Maks 1500 tegn (ca. 250 ord)

● Dagens Næringsliv betinger seg retten til å lagre og utgi alt stoff i avisen i elektronisk form.

● Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innsendte manuskripter. Debattinnlegg anonimeres ikke.

Debattansvarlig:
Tor Slette Johansen,
tlf. 22 00 11 26 – 932 56 100